

HUKUK KOMİTESİ

BAŐKAN MEKTUBU

Sayın Katılımcılar,

Ben Bűra Erkoyuncu, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakűltesi 3. Sınıf 2đrencisi ve aynı zamanda Ankara Hukuk DűŐünce Topluluđu 16. D24nem Y24netim Kurulu BaŐkanım. Ankara Hukuk DűŐünce Topluluđu olarak; 24lkemizin g24ncel meselelerine iliŐkin 24z24m 24nerileri 24retmeyi, bu 24nerileri raporlaŐtırarak ilgili bakanlıklar ve 24st kurumlara sunmayı ama24layan bir vizyonla yola 24ıktıđımız 4. Ankara Üniversitesi Gen24lik 24alıŐtay'ının genel baŐkanlıđını 24stlenmekten b24y24k bir gurur duyuyorum.

Her yıl bir 24ncekinin 24zerine koyarak ilerlemeyi hedeflediğimiz 24alıŐtayımızda, bu yıl da 24lkemizin g24ncel sorunlarını 24ok disiplinli bir bakıŐ a24ısıyla ele alarak somut ve uygulanabilir 24z24m 24nerileri geliŐtirmeyi ama24lıyoruz. 24alıŐtayımız kapsamında; Hukuk Komitesi, İnsan Hakları Komitesi, G24venlik Komitesi, Dođal Afet Komitesi, Sosyok24lt24rel Komite ve Gıda Politikaları Komitesi olmak 24zere altı farklı komite yer almaktadır. Akademik ekibimiz tarafından hazırlanan bu komitelerde, sizlerin katkılarıyla ortaya 24ıkacak raporlar bizim i24in son derece kıymetlidir.

Katılımcılarımız i24in 24zenle hazırlanan 24alıŐma rehberlerinin, konferans s24recinde daha aktif ve verimli bir rol almanıza katkı sağlayacağına inanıyor; bu nedenle rehberleri dikkatle inceleyerek 24alıŐtaya katılmanızı 24zellikle 24nemsiyoruz. 2424 g24n s24rececek etkinliğimizin hem verimli hem de keyifli ge24mesi adına titiz bir hazırlık s24reci y24r24tt24k. Bu s24re24te emek veren BaŐkan Vekilimiz Ahmet Berke Karag24l'e, 24alıŐtay Koordinat24r24m24z Arzu Nur Uysal'a, Akademik ve Organizasyon Ekip Liderimiz Melek Jiyan Abi'ye, Genel Sekretemiz Kardelen Yıldıırım'a, akademik asistanlarımıza ve organizasyonda g24rev alan t24m yol arkadaŐlarıma i24in teŐekk24rlerimi sunuyorum. Ayrıca baŐkanlıđını y24r24tmekten gurur duyduğum Ankara Hukuk DűŐ24nce Topluluđu 16. D24nem Y24netim Kurulu 24yelerine ayrı ayrı teŐekk24r ederim.

Farklı fak24ltelerden gelen siz değerli katılımcıların her bir komite kapsamında ortaya koyacağı fikirler ve 24z24m 24nerileri, 24alıŐtayımızın temelini oluŐturmaktadır. Hazırlanacak raporların 24st kurumlara sunulacak olması sebebiyle, dile getirilen her g24r24Ő ve 24nerinin taşıdığı 24nemin altını 24zellikle 24izmek isterim.

Birbirimizi dikkatle dinlediğimiz, farklı bakıŐ a24ılarına saygı duyduğumuz ve ortak 24z24m 24nerilerinde buluŐtuđumuz; verimli, nitelikli ve keyifli bir konferans ge24irmenizi temenni ederim.

Bűra ERKOYUNCU

Ankara Hukuk DűŐ24nce Topluluđu Y24netim Kurulu BaŐkanı

KOORDİNATÖR MEKTUBU

Değerli Katılımcılar,

Ben Arzu Nur Uysal, Ankara Hukuk Düşünce Topluluğu 16. Dönem Yönetim Kurulu Üyesi ve bu yıl dördüncüsünü düzenlediğimiz Ankara Üniversitesi Gençlik Çalıştayı Koordinatörüyüm. Önceki yıllarda akademi ekibinde bulunduğum bu konferansa koordinatörlük yapmaktan gurur ve mutluluk duyuyorum.

Her yıl daha iyiye taşımak için titizlikle çalıştığımız Ankara Üniversitesi Gençlik Çalıştayı'nda bu yıl da Akademi Ekibimizle birlikte özenle hazırladığımız komitelerde yürüteceğiniz tartışmalar nihayetinde hazırlayacağınız raporlar çok kıymetli. Bu raporlara katkı sağlayabilmek ve konferansımıza iz bırakabilmek için komitenizin Akademik Asistanı tarafından hazırlanan çalışma rehberlerini okumanız büyük bir önem arz etmektedir.

Çalıştaya ayırdığınız değerli vaktinizin karşılığını verebilmek ve sizlere keyifli bir konferans sunabilmek için aylarca çalıştık. Bu hazırlık sürecine birlikte emek verdiğimiz Ankara Hukuk Düşünce Topluluğu 16. Dönem Yönetim Kurulu Başkanı Büşra Erkoyuncu'ya, Başkanvekili Ahmet Berke Karagöl'e, Genel Sekreteri Kardelen Yıldırım'a, Organizasyon Ekip Lideri Melek Jiyan Abi'ye; bu süreçte desteklerini esirgemeyen Ankara Hukuk Düşünce Topluluğu 16. Dönem Yönetim Kurulu üyesi arkadaşlarıma ve tüm bu süreçte büyük çaba gösteren Akademi ve Organizasyon ekip üyelerimize teşekkür ediyorum.

Önemle hatırlatmak isterim ki komitelerinizde yazacağınız çözüm raporları ilgili kurumlara sunulacaktır. Bu sebeple sunulan her çözüm önerisi çok kıymetlidir. Yeni insanlarla tanışacağınız, özgürce düşüncelerinizi ifade edeceğiniz ve ortak çözüm önerilerinde buluşacağınız verimli ve keyifli bir konferans geçirmenizi dilerim.

Arzu Nur Uysal

Ankara Üniversitesi Gençlik Çalıştayı Koordinatörü

AKADEMİK ASİSTANDAN MEKTUP

Çok Kıymetli Katılımcılar,

Hepiniz bu sene dördüncüsü düzenlenen etkinliğimize hoş geldiniz. Ben Eylül Aslıhan KIZILCA, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi 3. Sınıf öğrencisiyim. Bu yıl dördüncüsü düzenlenen Ankara Üniversitesi Gençlik Çalıştayı ekibinde bulunmaktan büyük bir onur duymaktayım. Delege olarak başladığım çalıştay serüvenime su anda hukuk komitesi akademik asistanı olarak devam etmekteyim. Umarım siz de bu etkinlikten en az benim kadar keyif alır ve şahane vakit geçirirsiniz

Buradan bu süreçte bana her konuda yardımcı olan, çalışma temposuna imrendiğim, sürecin her detayıyla ilgilenen değerli arkadaşım Genel Başkanımız Büşra ERKOYUNCU'ya teşekkür ederim. Bununla beraber Çalıştay koordinatörümüz Arzu Nur UYSAL'a ve tüm akademi ve organizasyon ekibine kusursuz bir çalıştay çıkarmak üzere çalışmalarından ötürü teşekkürlerimi sunarım.

Komite olarak hem Türkiye'de hem de Dünya'da tartışmalara konu olan 'Genel ahlaka karşı suçlar (müstehcenlik ve hayasızca hareketler) kişi özgürlüğü ve kamu düzeni gözetilerek nasıl düzenlenmeli?' sorusunun hukuk perspektifinden ele alınıp tartışılması özellikle genç hukukçular bakımından oldukça önemlidir. Bu çalışma rehberi tartışmalarınıza, sorunların tespitine ve çözüm önerilerine yardımcı olmak için hazırlanmıştır.

Verimli ve keyifli bir çalıştay geçirmeniz dileğiyle.

Eylül Aslıhan KIZILCA

Hukuk Komitesi Akademik Asistanı

İÇİNDEKİLER

1. KOMİTENİN TANITIMI VE KONUSU	5
2. GİRİŞ	6
3. ÖNEMLİ KAVRAMLAR	7
a. Genel ahlak.....	7
Kamu düzeni.....	7
b. Kişi özgürlüğü.....	7
c. Ölçülülük ilkesi.....	7
d. Müstehcenlik.....	7
e. Hayasızca hareketler.....	8
f. İfade özgürlüğü.....	8
g. Teşhircilik.....	8
4. TÜRK CEZA KANUNU'NDA GENEL AHLAKA KARŞI SUÇLAR	9
a. Genel ahlaka karşı suçunun türleri.....	9
b. Suçun hukuki konusu.....	9
c. Suçun faili.....	10
d. Suçun mağduru.....	10
e. Genel ahlaka karşı suçlar bakımından hukuka uygunluk nedenleri.....	11
5. TÜRKİYE'DEKİ GÜNCEL SORUNLAR	12
6. TÜRKİYE VE DİĞER ÜLKELERDEKİ UYGULAMALAR	16
a. Türkiye'deki uygulamalar.....	16
b. Karşılaştırmalı Hukuk Bakımından Diğer Ülkelerdeki Uygulamalar.....	19
7. SONUÇ	21
KAYNAKÇA	22

1. KOMİTENİN TANITIMI VE KONUSU

Günümüzde toplumsal değerler, kültürel normlar ve bireysel yaşam biçimleri hızlı bir değişim içindedir. Bireylerin davranış kalıpları, ifade biçimleri ve mahremiyet sınırları sürekli dönüşüm içerisindedir. Bu dönüşüm süreci, özellikle genel ahlakın sınırlarını belirlemeyi zorlaştırmış ve devletlerin kendi hukuk politikaları doğrultusunda kamusal alanda gerçekleşen bazı eylemleri suç tipi haline getirerek düzenleme ihtiyacını artırmıştır. Gelişen dünya standartlarında devletlerin, kendi hukuk ve toplum politikaları doğrultusunda belirli davranışları sınırlamaya gittiği ve kamu düzenini koruma amacıyla ahlaki temelli müdahalelerde bulunduğu görülmektedir. Ancak bu müdahalelerin, toplumsal düzende ne ölçüde etkilidir? Birey özgürlükleri üzerinde etkili bir çözüm oluşturabilmekte midir?

‘Genel Ahlaka Karşı’ suçlar, kamu düzeni gözetilerek düzenlenmiş olsa da, devletin ahlak temelli müdahalelerde bireylerin temel özgürlük alanlarını çeşitli açılardan sınırlamaktadır. Özellikle ifade özgürlüğü, özel hayatın gizliliği gibi temel hakların sınırlarının, ahlak kavramı çerçevesinde belirlenmesi tartışmalı bir ortam hazırlamaktadır. Bu durum, kişilerin yaşam biçimlerini rahatça belirleme, düşüncelerini ifade edebilme haklarını doğrudan etkilemektedir. Kamu düzeni bu tür müdahalelerin kapsamı konusunda nasıl bir tutum benimsemelidir?

Hukuk komitesi, genel ahlaka karşı suçların normatif temelini, kanuni düzenlemelerindeki yerini ve kişi özgürlüğü-kamu düzeni arasındaki dengeyi hukuki perspektifinden ele alacaktır. Bu konudaki alternatif çözümleri tartışacaktır.

2. GİRİŞ

Hukuk kavramı¹; insanlığın en başından beri var olup her dönemde şekil değiştiren, o zamanın kurallarına, yaşayış tarzına göre dönemin gerektirdiği düzenlemeleri sağlayan,

¹ ADALhukukbürosu–hukuknedir? -<https://www.adalavukatlik.com/>

insanların nasıl davranmaları gerektiğini gösteren, toplumun genel menfaatini veya fertlerin ve toplumun ortak iyiliğini sağlamak amacıyla konulan ve kamu gücüyle desteklenen kaide, hak ve kanunların bütünüdür.

Her dönem, toplumun ortak iyiliğini ve kamu düzenini sağlamak amacıyla çeşitli hukuki sınırlamalar öngörülmüş, birey davranışlarını düzenleyen normlar devlet otoritesiyle uygulanmıştır. Bu çerçevede genel ahlak, hukuk düzeni içinde birey özgürlüğü ile toplumun ortak değerleri arasında hassas bir denge kurulmasını gerektirir. Her birey T.C. Anayasası'nın 25 ve 26. Maddeleri² uyarınca düşünceyi açıklama, ifade özgürlüğü ve haber alma hakkına sahiptir. Bu haklar demokratik toplum düzeninin vazgeçilmez unsurlardır. Ancak aynı anayasal düzen; genel ahlaka, kamu düzeninin ve başkalarının haklarının korunması amacıyla bu özgürlüklerin sınırlandırılabilceğini de öngörmektedir. Bu çerçevede genel ahlaka karşı suçların düzenlenmesi, bireyin serbest davranış alanını tamamen yok etmeyecek fakat toplumun ortak değerlerini de koruyacak bir denge mekanizmasını gerektirmektedir.

T.C. Anayasası'nın 13. Maddesi³ uyarınca temel hakların ve özgürlüklerin kullanımının sınırlandırılması durumunda ölçülerden biri olarak da genel ahlak yer almaktadır; bu hüküm, genel ahlak ile Ceza Hukuku arasındaki ilişkinin anayasal dayanağını oluşturur. Ceza Hukuku açısından genel ahlakın hem normatif bir referans hem de yaptırım sınırlarını belirleyen bir ölçüt olduğu öngörülmektedir.

² T.C. Anayasası madde 25 ve 26 herkesin düşünce ve kanaat özgürlüğüne sahip olduğunu; kimsenin düşüncesini açıklamaya zorlanamayacağını ve düşüncelerinden dolayı suçlanamayacağını düzenler. İnsanların düşüncelerini söz, yazı ve diğer yollarla serbestçe açıklayıp yayabileceğini, ancak bu özgürlüğün kamu düzeni, milli güvenlik ve başkalarının hakları gibi sebeplerle sınırlandırılabilceğini belirtir.

³ Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.

3. ÖNEMLİ KAVRAMLAR

a. Genel ahlak:

Toplumun ortak değer yargılarını, benimsediği etik ilkeleri, edep-haya anlayışını ve kamusal düzeni koruyan davranış normlarını ifade eden hukuki bir kavramdır. Türk hukukunda kesin ve net bir tanımı bulunmamasıyla birlikte, Yargıtay bazı içtihatlarında “toplumun büyük çoğunluğu tarafından benimsenen ortak edep, haya ve ahlak kuralları” olarak geçer.

b. Kamu düzeni:

Türk toplumunun temel yapısını ve menfaatlerini koruyan, Türk hukukunun temel değerlerini, Türk genel adap ve ahlak anlayışını, adalet anlayışını, Anayasa’da yer alan temel hak ve özgürlükleri esas alan kuralları ifade eder.

c. Kişi özgürlüğü:

Modern hukuk sistemlerinin temelini oluşturan en önemli anayasal haklardan biridir. Bireyin devlet ya da üçüncü kişiler tarafından keyfi şekilde fiziksel veya manevi açıdan sınırlandırılmamasıdır. Farklı mevzuatlarda bu husus güvence altına alınmıştır.

d. Özel alan-kamusal alan Ayrımı:

i. Özel alan: Bireyin kamusal otoritenin müdahalesinden uzak olarak kendi kişisel

yaşamını sürdürdüğü, kararlarını kendi özgür iradesiyle alabildiği ve mahremiyetinin korunduğu alandır.

i.i. Kamusal alan:

Bireylerin toplumla ilişkide bulunduğu , devletin otoritesinin müdahale etme yetkisinin bulunduğu, düzenleme ve denetleme yetkisine sahip ortak alandır.

e. Hayasızca hareketler (Türk Ceza Kanunu m. 225):

İnsanların yapılan filleri görmesine, duymasına elverişli bir alanda teşhircilik yapılması veya alenen cinsel ilişkide bulunulmasıdır. Kamuya açık alanlarda oluşabileceği gibi kamuya açık olmayan alanlarda da üçüncü kişilerin görmesine elverişli ise alenen cinsel ilişkide bulunma fiili oluşabilir. Mesela kişilerin kendi evlerinde ancak tüm perdelerin açık şekilde cinsel ilişkiye girmesi halinde hayasızca hareketler suçu oluşacaktır.

f. Müstehcenlik (Türk Ceza Kanunu m. 226): Müstehcen kelimesi, açık saçık, edebe aykırı, yakışsız olarak tanımlanır. Müstehcenlik suçu, Türk Ceza Kanunu'nun "Genel Ahlaka Karşı Suçlar" bölümünde düzenlenmiştir. Kanunda açıkça "müstehcenlik" tanımına yer verilmesi de kanunun lafzından, bu suçla korunmak istenen hukuki değer toplumda yaşayan kişilerin, özellikle çocukların bedensel, zihinsel, ahlaki, ruhsal yapıları olduğu söylenebilir.

g. Teşhircilik:

Kişinin cinsel organlarını veya cinsel davranışlarını başkalarına göstermek suretiyle toplumun genel ahlakını ve kamu düzenini ihlal etmesidir.

Müstehcenlikten farkı, teşhirciliğin fiilen sergileme davranışı olmasıdır. Hayasızca hareketlerden farkı ise, teşhircilik çoğu zaman tek kişinin cinsel organını gösterdiği eylemdir, hayasızca hareketler genellikle iki veya daha fazla kişinin cinsel eylemini içerir.

h. İfade özgürlüğü:

AIHS m. 10 4kapsamında düzenlenen ifade özgürlüğü, bireyin düşüncelerini, görüşlerini, inançlarını ve duygularını herhangi bir engel olmaksızın açıklama hakkıdır.

⁴ AIHS madde 10 paragraf 1:Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü ve haber ve görüş alma-verme özgürlüğünü de kapsar.

TÜRK CEZA KANUNU'NDA GENEL AHLAKA KARŞI SUÇLAR

i. Suç Türleri (Genel Ahlaka Karşı Suçların Türleri):

Türk Ceza Kanunu'nun "Topluma Karşı Suçlar" bölümünde düzenlenen genel ahlaka karşı suçlar, özellikle toplumun ortak edep, iffet, görgü ve ahlak anlayışını korumayı amaçlar. Bu çerçevede hayasızca hareketler suçu (TCK 225) ve müstehcenlik suçu (TCK 226) iki temel suç tipidir. Hayasızca hareketler suçu, kamusal alanlarda toplumun genel ar ve haya duygusunu rencide edecek çıplaklık, cinsel davranış ve benzeri eylemleri yaptırma bağlar. Müstehcenlik suçu ise özellikle pornografik veya çocuk pornografisi niteliğindeki görüntülü, yazılı ya da dijital içeriklerin üretimi, yayılması, bulundurulması veya satılması gibi fiilleri kapsar. Bu suç tipleri sınırlı sayıdadır ve toplumun ahlaki düzenini tehdit eden somut eylemlere yöneliktir.

j. Suçun Hukuki Konusu

Genel ahlaka karşı suçlarda korunan temel hukuki değer, toplumun ortak ahlak anlayışı, genel ar ve haya duygusu, edep kuralları, aile toplumu düzeni ve özellikle çocukların fiziksel-psikolojik gelişimidir. Hayasızca hareketler suçunda hukuki konu, kamusal alanın edep içinde kullanılmasını sağlayan toplumsal düzendir. AİHM, Müller ve İsviçre kararında (1988)⁵, devletlerin kamu ahlakı konusunda "geniş takdir yetkisine sahip olduğunu" belirtmiş, genel ahlakın korunmasını meşru bir amaç olarak kabul etmiştir. Müstehcenlik suçunda ise hukuki değer hem toplumun ahlaki yapısı hem de çocukların korunmasıdır. AİHM'nin K.U./Finlandiya kararında (2008)⁶, çocukların cinsel sömürüden korunmasının devlet açısından pozitif yükümlülük olduğu

⁵ HUDOC- <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57487>- AİHM, İsviçre'de bazı sanatçıların kamuya açık bir sergide sergilediği cinselliği açıkça betimleyen resimler nedeniyle para cezası ve eserlerin geçici olarak alınmasının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesi (ifade özgürlüğü) ihlali olmadığına karar verdi. Mahkeme, sanat eserlerinin toplumda "aşağılayıcı" veya "rahatsız edici" bulunabileceğini, ancak uluslararası arenada ahlakla ilgili görüşlerin farklılık gösterebileceğini ve devletlerin kamu ahlakını korumak için ölçülü kısıtlamalar yapma konusunda geniş takdir alanı bulunduğunu vurguladı; bu nedenle İsviçre mahkemelerinin kararını haklı buldu.

⁶ İnsan Hakları ve Anayasa Gözlemevi- <https://insanhaklari.gen.tr/Metin.aspx?id=48598&d=T> -

vurgulanmıştır. Dolayısıyla TCK m.226, yalnızca ahlakı değil, aynı zamanda çocukların üstün yararını korur.

k. Suçun Faili

Bu suçlar bakımından fail yönünden özel bir koşul aranmamakta olup her gerçek kişi suçun faili olabilir. Hayasızca hareketler suçunda fail, aleni şekilde edebe aykırı davranış sergileyen herkes olabilir. Yargıtay 18. Ceza Dairesi'nin 2020/1125 E., 2021/2846 K. kararında, “failin belirli bir kastla hareket etmesinin yeterli olduğu ve eylemi gören kişilerin rahatsız olması şart olmadığı” vurgulanır. Müstehcenlik suçunda fail, pornografik içerikleri üreten, yayan veya satan kişi olabileceği gibi, çocuk pornografisi bulunduran kişi de faildir. Yargıtay uygulaması özellikle çocuk pornografisinin hiçbir şekilde tolere edilemeyeceğini kabul etmektedir.⁷ Tüzel kişiler hakkında müstehcenlik suçunda güvenlik tedbirleri uygulanabilir. (TCK m.226/7).

l. Suçun Mağduru

Bu suçlarda mağdur çoğu zaman doğrudan toplumun kendisidir, çünkü korunmak istenen toplumsal ahlak ve kamusal düzen herkese ilişkin bir değer oluşturur. Hayasızca hareketler suçunda mağdur birey değil, toplumdur; zira suç tipinin özü kamusal alanda yapılan edepsiz davranışların toplumda yarattığı rahatsızlıktır. Yargıtay 18. Ceza Dairesi⁸, kararında “tek bir kişinin görmesinin yeterli olduğunu, toplumun mağdur kabul edildiğini” belirtmiştir. Müstehcenlik suçunda ise topluma ek olarak somut mağdur çocuklardır. Çocuk pornografisi içeriklerinde mağdur doğrudan görüntülerdeki çocuklardır. AİHM “S. And Marper v. UK” kararında⁹, çocukların cinsel materyallerde yer almasının ağır hak ihlali niteliğinde olduğunu belirterek devletlerin çocuk mağdurları koruma yükümlülüğünü vurgulamıştır. Bu nedenle müstehcenlik suçunun mağduru hem

⁷ (Yargıtay 14. CD., 2015/7890E., 2016/4321 K.)

⁸ Yargıtay 18. Ceza Dairesi⁸, 2018/3456 E., 2019/6721 K.

⁹ Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu

toplum hem çocuklar hem de iradesi dışında pornografik içeriğe maruz kalan bireyler olabilir.

m. Hukuka Uygunluk Nedenleri

Genel ahlaka karşı suçlarda hukuka uygunluk nedenleri oldukça sınırlıdır. Çünkü korunan hukuki değer birey değil toplumun ortak ahlaki düzenidir. Bu nedenle rızanın bir hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Örneğin, iki yetişkinin rızasıyla pornografik içerik üretmesi, içeriğin yayılması hâlinde suçu ortadan kaldırmaz (TCK m.226). Yargıtay 14. Ceza Dairesi'nin Kararında¹⁰ “rızanın müstehcenlik suçunu ortadan kaldırmayacağı” açıkça belirtilmiştir. Müstehcenlik suçunda tek özel hukuka uygunluk nedeni bilimsel, sanatsal ve eğitsel amaçlı eserler istisnasıdır (TCK m.226/6). Ancak bu içeriklerin çocuklara ulaşmayacak şekilde sunulması zorunludur. AİHM “Handyside/Birleşik Krallık” kararında¹¹, sanat ve ifade özgürlüğünü korumuş fakat çocukların ve toplumun korunması amacıyla yapılan sınırlamaların meşru olabileceğini kabul etmiştir. Hayasızca hareketler suçunda ise eylemin aleniyet unsurunun bulunmaması, yani tamamen özel bir alanda ve başkalarının göremeyeceği bir şekilde gerçekleşmesi hukuka uygunluk sebebi değil, suç oluşturmayan durumdur. Meşru savunma veya zorunluluk hali gibi genel hukuka uygunluk nedenlerinin bu suçlara uygulanması teorik olarak mümkün olsa da uygulamada neredeyse hiç görülmez.

¹⁰ Yargıtay 14. Ceza Dairesi'nin 2015/4672 E., 2016/7865 K.

¹¹ HUDOC- <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-57499%22%7D> -Handyside / Birleşik Krallık (AİHM, 7 Aralık 1976, başvuru no. 5493/72) kararı (HUDOC 001-57499) özetle şöyle: Mahkeme, “The Little Red Schoolbook” adlı kitabı yayımladığı için İngiliz yetkililerce el konulan ve yıkılan yayınevi sahibinin ifade özgürlüğü (AİHS m.10) ihlali iddiasını inceledi. Mahkeme, kitap içeriğinin çocukları “ahlaken bozma” riski taşıdığı gerekçesiyle İngiltere'deki sansürün ulusal yasaya dayandığını ve kamu ahlakını koruma amacı güttüğünü kabul etti; ayrıca üye devletlerin “takdir alanı”nın geniş olduğunu belirtti. Bu nedenle İngiltere'nin müdahalesinin sözleşmeye aykırı olmadığına ve ihlâl bulunmadığına karar verdi. Öte yandan karar, ifade özgürlüğünün geniş kapsamlı olduğunu ve yalnızca hoş görülen veya önemsiz görüşlerle sınırlı olmaması gerektiğini vurgulayan önemli bir içtihat niteliği taşır.

4. TÜRKİYE'DEKİ GÜNCEL SORUNLAR

Genel ahlaka karşı suçlar, Türk Ceza Kanunu'nun 225 ve 226. maddelerinde düzenlenmiş olup müstehcenlik ve hayasızca hareketler bakımından kamu düzeninin korunması ile bireyin ifade ve cinsel özgürlüğü arasında hassas bir denge kurmayı hedefler. Kural olarak bu suçların düzenlenmesinde esas alınması gereken ilke, müdahalenin demokratik toplum düzeninde zorunlu ve ölçülü olmasıdır. AIHM'nin "Handyside/Birleşik Krallık"¹² ve "Akdaş/Türkiye"¹³ kararlarında vurgulandığı üzere, devletler ahlak anlayışını koruma konusunda belli bir takdir yetkisine sahip olsa da, müstehcenlik kavramı aşırı geniş yorumlanarak bireyin ifade özgürlüğünü ortadan kaldıracak şekilde uygulanamaz. Bu nedenle TCK'nın genel ahlaka ilişkin hükümlerinin, özellikle özel hayat alanına müdahaleye yol açmayacak, kamusal alanla sınırlı, somut tehlike oluşturan davranışları kapsayacak biçimde yorumlanması gerekir. Yargıtay da 14. Ceza Dairesi'nin kararında¹⁴, "hayasızca hareket" suçunun yalnızca kamusal alanda toplumun genel huzurunu bozacak nitelikteki eylemleri kapsadığı ve özel yaşam alanında gerçekleşen davranışların suç oluşturmayacağı yönünde içtihat geliştirmiştir.

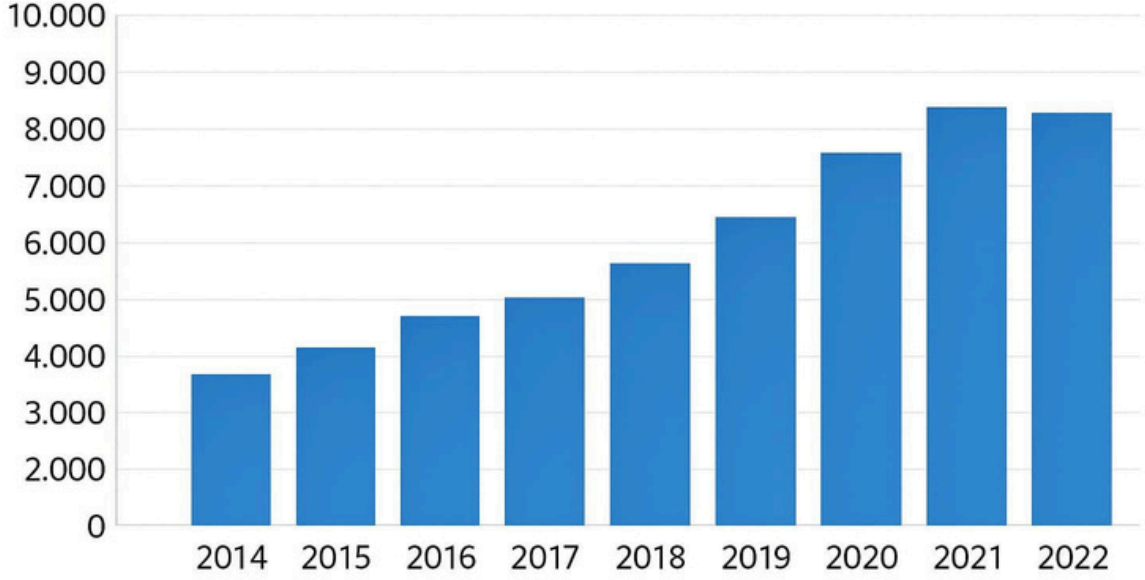
¹² HUDOC- <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57499>

¹³ HUDOC-<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-161487>

¹⁴ Yargıtay da 14. Ceza Dairesi'nin 2018/1234 E., 2019/567 K.

Türkiye’de genel ahlaka karşı suçlar (müstehcenlik ve hayasızca hareketler)

Yıllara göre açılan soruşturmalar

Türkiye’de genel ahlaka karşı suçların uygulanmasında karşılaşılan en önemli sorunlardan biri, TCK m. 225 ve 226’nın oldukça geniş ve yoruma açık kavramlar içermesi nedeniyle uygulamada bir standardizasyon eksikliğinin ortaya çıkmasıdır. “Genel ahlak”, “hayasızca hareket”, “müstehcenlik”, “basit müstehcenlik” gibi kavramların tanımları kanunda açık biçimde belirtilmediği için, yorum yükü büyük ölçüde kolluk kuvvetleri ve mahkemelere bırakılmakta, bu da bölgeden bölgeye değişebilen kararlarla sonuçlanmaktadır. Örneğin Yargıtay, TCK m. 225 kapsamındaki suçun oluşması için “kamuya açık bir alanın gerekliliğini” ararken, bazı yerel mahkemeler “kamuya açık olmayan fakat dışarıdan görünme ihtimali bulunan yerlerde” dahi bu suçun oluştuğunu kabul edebilmektedir

Bir diğer güncel sorun, özellikle dijital içerik üretimi ve internet platformlarının yaygınlaşmasıyla, TCK m. 226’nın kapsamının giderek genişlemesidir. İnternette paylaşılan erotik içeriklerin, OnlyFans benzeri platformlarda yapılan yayınların veya sosyal medyada paylaşılan cesur görsellerin müstehcenlik mi yoksa ifade özgürlüğü kapsamında mı

değerlendirilmesi gerektiği yönünde ciddi tartışmalar bulunmaktadır. Mevcut düzenleme, teknolojik gelişmelerden önce kaleme alındığı için “dijital müstehcenlik” bakımından çok sayıda gri alan ortaya çıkarmaktadır. Nitekim 2022–2024 döneminde “müstehcenlik” suçundan açılan soruşturmaların %38’inin sosyal medya paylaşımlarından kaynaklandığı, bu soruşturmaların ise yaklaşık %70’inin kovuşturmaya yer olmadığı kararıyla sonuçlandığı görülmektedir; bu da kanunun uygulamasındaki belirsizliği ve keyfiliği göstermektedir.¹⁵

Ayrıca çocukların müstehcenliğe karşı korunmasına ilişkin TCK m. 226/3 kapsamında Türkiye’de ciddi bir artış görülmektedir. Adalet Bakanlığı verilerine göre çocukların müstehcen içeriklere maruz bırakılmasına ilişkin dosya sayısı son beş yılda yaklaşık %120 artış göstermiştir. Bu artışın nedeni yalnızca suçun yaygınlaşması değil, aynı zamanda kolluk birimlerinin dijital takip kapasitesinin gelişmiş olmasıdır. Ancak yine de, çocuğa karşı işlenen müstehcenlik suçlarında erişim engelleme, içerik kaldırma ve failin tespiti süreçlerinde teknik yetersizlikler devam etmektedir. BTK17 ile yargı birimleri arasındaki veri paylaşımında zaman zaman gecikmeler yaşanması, özellikle fail tespiti gereken dosyalarda cezai sürecin uzamasına yol açmaktadır.

¹⁵ TÜİK-<https://www.tuik.gov.tr/>

¹⁶ Adli Sicil ve İstatistik Genel Kurumu

¹⁷ Bilgi ve iletişim teknolojileri alanında düzenleyici ve denetleyici bir kamu kurumu olan BTK, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığına bağlı olarak faaliyet gösteriyor. Kurumun görevleri arasında tüketici haklarını korumak, piyasa gözetimi ve denetimi sağlamak yer alıyor.

Türkiye’de karşılaşılan başka bir sorun da, bireyin özel yaşam alanı ile kamusal ahlak düzeni arasındaki sınırın belirlenmesindeki güçlük olarak öne çıkmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarında (örn. A.D.T. v. The U.K., 2000) özel yaşamda gerçekleşen cinsel davranışların cezalandırılmasının özel hayatın gizliliği hakkını ihlal edeceği belirtilmişken, Türkiye’de bazı soruşturmalarda “özel alan” ve “kamuya açık alan” ayrımında netlik sağlanamamaktadır. Özellikle polis baskınları, otel denetimleri ve özel mülkte çekilen videoların paylaşılması gibi durumlarda, cezalandırma sınırlarının belirsizliği hem fail hem mağdur açısından hukuki güvensizlik yaratmaktadır.

Son olarak, Türkiye’de genel ahlaka ilişkin hükümlerin uygulanmasında toplumsal değerlerin bölgesel ve kültürel farklılıklarından kaynaklanan uygulama uyumsuzlukları göze çarpmaktadır. Büyükşehirlerde “hayasızca hareket” kapsamında görülmeyen bir davranışın, daha küçük yerleşimlerde suç olarak nitelendiği örnekler literatürde sıkça belirtilmektedir. Bu durum Türk Ceza Hukuku’nda bulunması gereken öngörülebilirlik ilkesinin (kanunilik – TCK m. 2) zayıflamasına neden olabilir. Uygulamadaki bu farklılıklar, Yargıtay’ın zaman zaman içtihat birleştirme rolünü zorunlu kılmakta; ancak yine de tümünden çözülememektedir.

5. TÜRKİYE VE DİĞER ÜLKELERDEKİ UYGULAMALAR

a. TÜRKİYE'DEKİ UYGULAMALAR

Türkiye’de genel ahlâka karşı suçların düzenlendiği TCK’nın 225. ve 226. maddeleri, esas itibarıyla toplumun ortak yaşam alanlarında ortaya çıkabilecek cinsel davranışların düzenlenmesi, kamusal huzurun korunması ve özellikle çocukların cinsel içeriklerden korunması amacı taşımaktadır. Ancak bu maddelerin uygulama alanı yalnızca hukuki bir metnin teknik sınırlarıyla belirlenmemekte, aynı zamanda toplumun kültürel yapısı, ahlâk anlayışı, sosyolojik kabulleri ve yargı organlarının “genel ahlak” kavramına yüklediği anlam tarafından biçimlendirilmektedir. Bu nedenle Türkiye’de bu suçların pratik uygulaması, zaman zaman geniş yorumlara, farklı mahkemeler arasında değişken kararlara ve ölçülülük–özgürlük dengesi bakımından önemli tartışmalara konu olabilmektedir.¹⁸

Türkiye’de hayasızca hareketler (TCK 225) suçunun uygulaması büyük ölçüde “aleniyet” unsurunun varlığına bağlıdır. Yargıtay’ın yerleşik içtihadına göre aleniyet, eylemin toplum tarafından görülebilir bir ortamda gerçekleştirilmesini gerektirir; yalnızca tek bir kişinin şikâyeti ya da rahatsızlık duyması tek başına suç oluşturmaz. Bununla birlikte uygulamada kolluk kuvvetlerinin özellikle parklar, araç içleri, sahil kenarları veya kalabalık alanlarda genç çiftlerin yakınlaşmalarını “genel ahlâkı ihlâl” olarak değerlendirip adli işlem başlatmaları sık rastlanan bir uygulamadır. Bu durum, Yargıtay’ın istikrarlı içtihadında yer alan “rıza dayalı ve kamuyu rahatsız edecek yoğunlukta olmayan davranışların suç teşkil etmeyeceği” ilkesinin zaman zaman uygulamada göz ardı edildiğini göstermektedir. Yüksek yargı kararlarında ise, eylemin betimlenebilen somut biçimi ile toplumu rahatsız etme potansiyeli arasında makul bir bağ kurulması gerektiği; aksi durumda devlet müdahalesinin ölçülülük ilkesine aykırı olacağı belirtilmektedir.¹⁹

Türkiye’de TCK 226 kapsamındaki müstehcenlik suçu ise çok daha geniş bir alana yayılmakla birlikte, uygulamada iki temel eksende şekillenmektedir: çocukların korunması ve kamusal alana yönelik müstehcen içerik yayımı. Çocuk pornografisi konusunda Türkiye, Avrupa standartlarına kıyasla daha katı ve cezalandırıcı bir yaklaşım benimsemektedir. Yargıtay, çocukların yer aldığı cinsel içerikli görüntülerin

¹⁸ Bursa Uludağ Üniversitesi

¹⁹ Adli Bilimler ve Suç Araştırmaları Dergisi

yalnızca bulundurulmasını bile suç saymakta; failin içeriği ticari amaçla dağıtıp dağıtmadığına bakılmaksızın, çocuğun korunması gereği nedeniyle ağır yaptırımlar uygulanmaktadır. Bu çerçevede çocukların cinsel istismarı ve cinsel sömürüsüyle mücadelede müstehcenlik suçu, koruyucu ceza hukuku anlayışının bir parçası olarak geniş yorumlanmaktadır.

Buna karşılık yetişkinlere yönelik erotik içerikler bakımından daha daraltıcı bir yorum gelişmiştir. Yargıtay, bu tür içeriklerin özel alanda bulundurulmasının suç oluşturmadığını, müstehcenliğin ancak kamuya açık biçimde yayılması, satılması veya çocukların erişebileceği alanlarda bulundurulması hâlinde suç teşkil edeceğini kabul etmektedir. Dolayısıyla uygulama, bireyin özel hayatına müdahaleyi asgari düzeyde tutmayı hedefler görünmektedir. Ancak özellikle internet ortamında yapılan geniş kapsamlı erişim engellemeleri—örneğin belirli içerikler yerine tüm site veya platformun kapatılması—zaman zaman Anayasa Mahkemesi tarafından ölçüsüz bulunmakta, belirlilik ve orantılılık ilkelerine aykırı olduğu gerekçesiyle ihlal kararları verilmektedir. AYM, içerik sınırlamalarının hedeflenen sakıncalı içeriğin ötesine geçmemesi gerektiğini, geniş kapsamlı yasaklamaların ifade özgürlüğünü gereksiz yere daraltacağını vurgulamaktadır.

Türkiye uygulamasındaki bir diğer önemli özellik, “genel ahlâk” kavramının belirsiz ve kültürel açıdan değişken bir hukuki kategori olmasıdır. Bu kavramın ceza hukukunda kullanılmasının kaçınılmaz olarak belirli bir belirsizlik yarattığı kabul edilmekte; ancak AYM ve AİHM kararlarında bu belirsizliğin keyfî uygulamalara yol açmaması için kanunilik, belirlilik ve ölçülülük kriterleri öne çıkarılmaktadır. Anayasa Mahkemesi, devletin genel ahlâkı koruma gerekçesiyle yaptığı her müdahalenin “demokratik toplum düzeninin zorunlu kıldığı” ölçüde olması gerektiğini, müdahalenin amacını aşan veya bireyin özel yaşam alanına gereksiz şekilde müdahale eden uygulamaların hak ihlali oluşturacağını birçok kararında ifade etmiştir. Bu çerçevede kolluğun tutumu, mahkemelerin geniş yorumları veya sansür uygulamaları zaman zaman AYM’nin denetimiyle daraltılmaktadır.²⁰

Sonuç olarak Türkiye’de genel ahlâka karşı suçların uygulanması, koruyucu ceza hukuku anlayışı (özellikle çocukların korunması) ile bireyin özel yaşamı ve ifade özgürlüğünün korunması arasında hassas bir denge üzerinde durmaktadır. Yargı, kamu düzeni ve toplumsal hassasiyetleri gözetmekle birlikte, devlet müdahalesinin gereksiz yere özgürlükleri sınırlamasına izin vermemek adına ölçülülük ilkesini giderek daha fazla vurgulamaktadır. Bununla birlikte uygulamada yerel mahkemeler ile yüksek yargı arasında zaman zaman yaklaşım farklılıkları bulunduğu; polis müdahaleleri, internet sansürü ve kamusal davranışların kriminalize edilmesi gibi alanlarda orantılılık sorununun hâlâ önemini koruduğu söylenebilir. Türkiye’nin sosyal yapısının ve geleneksel ahlâk anlayışının bu düzenlemeleri şekillendirmeye devam etmesi nedeniyle, uygulamanın geleceği de toplumdaki değer dönüşümlerine paralel olarak değişmeye açık görünmektedir.

b. DİĞER ÜLKELERDEKİ UYGULAMALAR

Dünya genelinde genel ahlaka karşı suçların düzenlenişi büyük ölçüde toplumsal değerler hukuk gelenekleri ve ifade özgürlüğü standartları belirlenmektedir. Avrupa ülkelerinde, özellikle Almanya, Fransa ve Hollanda gibi liberal hukuk sistemlerinde müstehcenlik ve hayasızca hareketler yalnızca kamu düzenini doğrudan bozduğu veya çocukların korunması bağlamında cezalandırılmaktadır. Bu ülkelerde yetişkinlerin rızasına dayalı cinsel davranışlar, özel alanda yapılan eylemler veya sanat ve ifade özgürlüğü kapsamındaki içerikler genel ahlak suçu olarak görülmez. Almanya’da Ceza Kanunu (StGB) §183 ve §184’te müstehcenlik suçları yalnızca çocuk pornografisi ve kamu huzurunu bozacak açık teşhir durumlarıyla sınırlanmış; yetişkinlere ilişkin dijital müstehcenlik ise ifade özgürlüğü çerçevesinde korunmuştur. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de birçok kararında (örn. Handyside v. UK, AD.T. v. UK) devletlerin “genel ahlak” gerekçesiyle sınırlama yapabileceğini kabul etmekle birlikte, bu sınırın demokratik toplum düzeni için gerekli ve ölçülü olması gerektiğini vurgulamaktadır.²¹

Anglo-Sakson hukuk sisteminde, özellikle ABD ve İngiltere’de, müstehcenlik uzun yıllar toplumsal bir tartışma konusu olmuş, ancak günümüzde kamuya açık alanlarda “public indecency” dışında cezalandırılabilirliği oldukça daraltılmıştır. ABD Yüksek Mahkemesi’nin yerleşik içtihatlarına göre müstehcenlik yalnızca “toplumun genel değerlerine aykırı olması” ile değil, aynı zamanda “sanatsal, bilimsel veya edebi değer taşıması” kriteriyle değerlendirilir (Miller Testi – Miller v. California, 1973). Bu yaklaşım, liberal ifade özgürlüğünün geniş yorumlanması ile birleşerek yetişkinlere yönelik müstehcen yayınların cezalandırılmasını büyük ölçüde sınırlamıştır. İngiltere’de ise 2008 sonrasında düzenlemeler özellikle çocukların çevrimiçi korunmasına yönelik sıkılaştırılmış; ancak yetişkin içerikleri büyük ölçüde düzenlenmiş serbest piyasa içinde değerlendirilmiştir.²²

²¹ Karşılaştırmalı hukuk-Arzu OĞUZ

²² Wikipedi

Buna karşılık Ortadoğu ülkeleri, Güney Asya ve bazı Afrika ülkelerinde genel ahlaka ilişkin suçlar daha geniş tanımlanmış, çoğu zaman dini normlarla ilişkilendirilmiştir. Suudi Arabistan, İran veya Afganistan gibi şeri hukuka dayalı sistemlerde kamuya açık alanda cinsel davranışlar, açık giyim, alkolle bağlantılı davranışlar veya cinsel içerikli yayınlar ağır cezalarla karşılanabilmektedir. Hindistan’da ise 2014 sonrası bir reform süreci başlamakla birlikte “obscenity” kavramı hâlâ geniştir; fakat Yüksek Mahkeme, sanat ve edebiyat içeren eserler açısından cezalandırmayı sınırlayan önemli içtihatlar geliştirmiştir.²³

Kuzey Avrupa ülkeleri (İsveç, Norveç, Danimarka, Finlandiya) ise dünyanın en liberal uygulamalarına sahiptir. Bu ülkelerde müstehcenlik suç olmaktan büyük ölçüde çıkarılmış; yalnızca çocuk pornografisi, zorla teşhir, toplumu rahatsız edecek şekilde cinsel davranış sergileme ve rızasız görüntü yayma gibi eylemler suç olarak korunmuştur. Dijital müstehcenlik yetişkinler arasında tamamen serbesttir; devlet yalnızca yaş doğrulama ve çocukların erişiminin engellenmesi yönünde düzenleme yapmaktadır.²⁴

Sonuç olarak, dünya genelinde müstehcenlik ve genel ahlak suçlarının uygulanışı ülkelerin ifade özgürlüğü anlayışına ve toplumsal normlarına göre önemli ölçüde değişmektedir. Liberal hukuk sistemlerinde bu suçlar dar yorumlanırken, dini veya geleneksel değerlere dayalı sistemlerde çok daha geniş bir cezalandırma alanı bulunmaktadır. Ancak küresel ölçekte ortak nokta, çocukların korunmasına yönelik düzenlemelerin her yıl güçlendirilmesi ve dijital alanın kontrolü için yeni hukuki araçların geliştirilmesidir.

²³ Karşılaştırmalı Hukuk– Arzu Oğuz

²⁴ Serbest Hukuk Avukatlık ve Danışmanlık

6. SONUÇ

Genel ahlaka karşı suçlar, özellikle müstehcenlik ve hayasızca hareketler, hukuk düzeninde hem bireylerin kişi özgürlüğünü hem de toplumun genel düzenini koruma amacıyla dikkatle dengelenmesi gereken alanlar arasında yer almaktadır. Türk Ceza Kanunu'nda bu suçlar, toplumun ortak değerlerini ve kamu düzenini gözeterek tanımlanmış, failin eyleminin ağırlığı ve mağdur üzerindeki etkisi ölçüsünde yaptırımlar öngörülmüştür. Ancak düzenlemelerin uygulanmasında, AİHM içtihatlarında vurgulandığı üzere, ifade özgürlüğü ve kişi özgürlüğü gibi temel haklar gözetilmeli, yaptırımlar orantılı ve öngörülebilir olmalıdır. Yargıtay kararları da bu dengeyi korumaya yönelik bir yaklaşımı benimseyerek, failin eyleminin toplumsal zararını ve mağdur üzerindeki etkisini titizlikle değerlendirmektedir. Bu çerçevede, genel ahlaka karşı suçların düzenlenmesi, hem hukuki kesinlik hem de toplumsal adalet ilkeleri ışığında yapılmalı; bireylerin temel hak ve özgürlükleri ile toplumun ahlaki ve kamu düzeni değerleri arasında sürdürülebilir bir denge sağlanmalıdır. Ayrıca, güncel toplumsal gelişmeler ve uluslararası insan hakları standartları dikkate alınarak, mevzuatın sürekli gözden geçirilmesi ve uyumlaştırılması gerekmektedir.

7. KAYNAKÇA

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

<https://www.tuik.gov.tr/>

<https://www.yargitay.gov.tr/>

https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_tur

<https://www.anayasa.gov.tr/tr/yayinlar/insan-haklari-bilgi-bankasi/avrupa-insan-haklari-mahkemesi/>

<http://eng.btk.gov.tr/>

http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/adalet_ao/cezahoh.pdf

<https://acikders.ankara.edu.tr/course/view.php?id=7336>

https://www.academia.edu/97861599/Ceza_Hukuku_%C3%96zel_H%C3%BCk%C3%BCmler_Ders_Notu

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Anasayfa>

<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57487>

<https://insanhaklari.gen.tr/Metin.aspx?id=48598&d=T>

Yargıtay 14. CD., 2015/7890 E., 2016/4321 K.

Yargıtay 18. Ceza Dairesi8, 2018/3456 E., 2019/6721 K.

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu

Karşılaştırmalı Hukuk – Arzu OĞUZ

Ceza Hukuku Özel Hükümler- Tezcan Erdem ÖNOK

Yargıtay da 14. Ceza Dairesi'nin 2018/1234 E., 2019/567 K.

<https://adlisicil.adalet.gov.tr/>

<https://izzetozgenc.com/makaleler>

<https://www.koprudergisi.com/kopru-hukuk-ve-hurriyet-sayi-163/ahlak-ve-hukuk-iliskisi/>

<https://www.anayasa.gov.tr/tr/anasayfa/>

